

Učiteľom viac, ale bez štrajku

O výdavkoch by sme nemali rozhodovať pod tlakom ulice, inak hrozí rozvrat verejných financií.

Ústup predošlej vlády pri zvyšovaní platov lekárov pod tlakom štrajkujúcich bol zlý precedens. Namiesto argumentov o výške a vývoji platov lekárov v rôznych odbornostiach a v medzinárodnom porovnaní zvíťazil hrubý nátlak štrajkujúcich.

Týmto precedensom sa zrejme nechali inšpirovať aj učitelia. Ak im vláda ustúpi, môžeme onedlho čakať štrajky ďalších zamestnancov verejnej správy. A ak vláda začne rozhodovať o verejných výdavkoch pod hrubým tlakom ulice, skončí sa to rozvratom verejných financií, na ktorý by doplatili poklesom životnej úrovne všetci obyvatelia. Hlavný záver preto je, že vláda by tlaku štrajkujúcich ustupovať nemala. Pre Slovensko by bolo najlepšie, keby sa štrajk ani nebol začal a vláda by s učiteľmi rokovala na základe argumentov.

Tu treba povedať, že vládu tak trochu dobieha vlastný populizmus. Musí byť naozaj ťažké vysvetľovať, prečo nie sú peniaze pre učiteľov, ale sú napríklad na vyššie dotácie poľnohospodárom, investičné stimuly súkromným firmám, kúpu súkromných zdravotných poisťovní, výstavbu futbalového štadióna, nemocnicu Rázsochy a možno aj na širokorozchodnú železnicu.

Málo, ale nie menej

Navyše, na rozdiel od lekárov, čísla svedčia skôr v prospech učiteľov. Naše školstvo dostáva v porovnaní s vyspelým svetom naozaj málo peňazí, či už v prepočte na žiaka, veľkosť ekonomiky, alebo v porovnaní platov učiteľov s platmi vysokoškolsky vzdelaných ľudí.

Učitelia však nedostávajú menej ako v minulosti. Priemerný plat učiteľov na základných a stredných školách sa dlhodobo pohybuje na úrovni priemernej mzdy v hospodárstve. Vďaka rastu ekonomiky navyše rástli výdavky na vzdelávanie aj platy učiteľov na Slovensku za poslednú dekádu veľmi rýchlo, v prepočte na žiaka dokonca najrýchlejšie v Európskej únii aj v OECD. Rozhodujúci prepád Slovenska vo financovaní vzdelávania nastal niekedy pred rokom 2000. Odvtedy rozdiely stále znižujeme.

Nie je preto pravda, že učitelia sú na okraji verejného záujmu. Svedčia o tom aj posledné roky, keď napríklad v roku 2011 mali učitelia výnimku zo všeobecného desaťpercentného znižovania výdavkov na mzdy vo verejnej správe. A v tomto roku im platy rastú v priemere o 5,7 percenta, zatiaľ čo priemerná mzda v ekonomike má stúpnuť len o 2,4 percenta. A ak by učiteľom v budúcom roku platy stúpili o päť percent, stále je to viac ako očakávaný 3,4-percentný priemerný rast platov v ekonomike.

Aj tieto čísla ukazujú, že učitelia patria medzi priority vo verejných výdavkoch. Je to správne vzhľadom na význam učiteľského povolania aj vzhľadom na zaostávanie vo financovaní školstva v porovnaní so zahraničím. Aké sú teda možnosti na ďalšie zvyšovanie platov učiteľov?

Kde hľadať peniaze

V prvom rade treba odmietnuť financovanie na dlh, ktorý je už teraz vysoký. Ak teda vláda pridá učiteľom, musí povedať, komu uberie. Môže ísť o rezorty, ktoré v medzinárodných porovnaníach získavajú vyššie podiely z verejných financií. Takým je napríklad verejná bezpečnosť.

Vláda tiež môže znížiť verejný dlh použitím výnosov z privatizácie a z uspokojených úrokov posilniť platy učiteľov. Dlhodobá vláda musí zvyšovať transparentnosť a zlepšovať podnikateľské prostredie, aby sa na Slovensku viac oplátilo investovať a tvoriť pracovné miesta. To napríklad znamená aj pružnejší, nie prísnejší Zákonník práce alebo vyššie nepriame, nie priame [dane](#) a odvody. Medzinárodné porovnania ukazujú, že výdavky na vzdelávanie rastú najrýchlejšie v reformných štátoch.

Peniaze možno nájsť aj priamo v rezorte školstva. Krátkodobá najmä znížením počtu škôl, predovšetkým málotriedok. Už asi rok je zverejnená digitálna mapa škôl, z ktorej sa dajú identifikovať málotriedky s vyšším normatívom na žiaka, ktoré sú v tesnej blízkosti plne organizovaných škôl s nižším normatívom. Okrem priamej úspory na normatívoch by sme zlúčením týchto škôl vytvorili priestor aj na zníženie počtu učiteľov a zvýšenie priemerného počtu žiakov v triedach, ktoré máme v základných školách menšie, než je priemer OECD.

Aj vnútri rezortu treba hľadať spôsoby, ako zvýšiť platy najmä tým lepším učiteľom. To je úloha na dlhšie obdobie, najskôr totiž treba tých lepších nájsť, čo nepôjde bez merania a zverejňovania kvality jednotlivých škôl.

Dôležitý je aj postreh, že podľa medzinárodných porovnaní dávajú z peňazí na vzdelávanie vyšší podiel na platy v štátoch, kde sa zverejňujú výsledky škôl. Jedným z možných vysvetlení je, že ak zriaďovateľ vie, že kvalita školy sa nemeria, môže si dovoliť dať nižšie platy učiteľom. Ak naproti tomu rodičia vidia zlé výsledky školy, budú tlačiť na zvýšenie kvality, čiže aj na vyššie platy učiteľov.

(Autor je riaditeľom inštitútu INEKO)

utorok 27. 11. 2012 17:27 | Peter Golias
Článok bol uverejnený v tlačenej verzii SME.